

เป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

The Goal of Human Life in Albert Camus' View

วันชาติ ชาญวิจิตร (Wanchat Chanwichit)* ดร.หอมหวล บัวระภา (Dr.Homhuan Buarabha)**

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ ผ่านงานวรรณกรรมประเภทนวนิยายของอัลแบร์ กามูส์ ประกอบด้วยนวนิยาย 5 เรื่อง คือ ความตายอันแสนสุข คนนอก กภาพวิบัติ มนุษย์สองหน้า และมนุษย์คนแรก ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทางจริยศาสตร์ในทัศนะของกามูส์ เกิดจากปฏิกิริยาที่ต่อต้านพื้นฐานแนวความคิดทางจริยศาสตร์ดั้งเดิมของสังคม ดังสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครในทัศนะของกามูส์ มุ่งแสวงหาเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ คือ ความสุข ซึ่งมีบ่อเกิดมาจากร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์กัน โดยเน้นคุณภาพของความสุขมากกว่าปริมาณ สำหรับความสุขที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจสภาวะของโลกและชีวิต ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายของชีวิตระดับปัจเจก อันเป็นความสุขที่มีความสัมพันธ์กับความไร้สาระ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เสรีภาพ เวลา และความตาย พัฒนาไปสู่เป้าหมายของชีวิตระดับสังคม เป็นความสุขที่มีความสัมพันธ์กับความยุติธรรม และภราดรภาพระหว่างมนุษย์

ABSTRACT

The objective of this paper was to report on the study the goal of human life in Albert Camus' view. The study based on Camus' 5 novels : A Happy Death, The Stranger, The Plague, The Fall and The First Man. The result of this study. The results of this study found that the concept of ethics in Camus' view was happened from reaction that opposed the original concept of ethics of social, which reflected the behavior of characters in his view, to discover the goal of human life, was happiness that was an origin from the relation of body and mind with emphasized the quality of happiness more than quantity. For real happiness could happen, when human would understand the nature of physical world and life that brought to the aim of individual life, which was happiness that related with absurdity, environment in nature, freedom, time and the dead, to develop to the goal of life in social level. It was happiness that related with justice and fraternity in human.

คำสำคัญ : เป้าหมายของชีวิตมนุษย์ อัลแบร์ กามูส์ จริยศาสตร์

Key Words : The Goal of human life, Albert Camus, Ethics

* นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** อาจารย์ ประจำสาขาวิชาปรัชญา กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

วิชาปรัชญาเกิดขึ้นพร้อมกับความสงสัยของมนุษย์ในสายธารแห่งวิชาปรัชญาไม่เพียงตั้งคำถามเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์เท่านั้น แต่ยังตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ เกี่ยวกับความประพจน์หรือสิ่งที่ควรกระทำของมนุษย์ เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้แก่มนุษย์ ผู้ที่ไม่เคยตั้งคำถามหรือแสวงหาคำตอบในเรื่องเหล่านี้ สำหรับปัญหาทางปรัชญาที่มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องโดยตรงกับมนุษย์คือ ปัญหาเกี่ยวกับ เป้าหมายของชีวิตมนุษย์คืออะไร เราสามารถบรรลุสู่เป้าหมายของชีวิตที่วางนี้ได้อย่างไร ซึ่งเป็นข้อถกเถียงสำคัญทางปรัชญา (Philosophical) ที่อยู่ในขอบเขตการศึกษาของวิชาจริยศาสตร์ (Ethics) ด้วยพยายามค้นหาคำตอบที่ควรจะเป็น (Ought) เพื่อกำหนดวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

จากสภาพสังคมในยุคปัจจุบันวิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ไม่ว่าจะโลกตะวันตกหรือโลกตะวันออก ต่างเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์เดียวกัน กล่าวคือ ถูกพันธนาการอยู่กับระบบความเชื่อ กฎเกณฑ์ จารีตประเพณีดั้งเดิมของสังคม ศีลธรรม ศาสนา รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ในสภาพของสังคมทุกวันนี้มนุษย์หนึ่งสะท้อนให้เห็นภาพการเคลื่อนไหวของชนกลุ่มหนึ่งที่กำลังจะจมเขม่นอยู่กับการแสวงหาวัตถุ เพื่อตอบสนองความอยากและความสุขของตนเอง ปราศจากกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะใช้ยึดเหนี่ยวชีวิตและจิตวิญญาณ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งสะท้อนภาพของกลุ่มคนที่ตั้งหน้าตั้งตา ยึดมั่นกับการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานที่ตายตัวของสังคม ในทิศทางเดียวกันอย่างเคร่งครัด โดยปราศจากการโต้แย้งและการหลีกเลี่ยง เพื่อจะได้รู้สึกว่าเป็นตนนั้นเป็นสมาชิกของสังคม (Social Identity) ในปัจจุบันคนเหล่านี้มักคิดว่าตนเองมีความจงใจหรือเจตจำนงเสรี (Free Will) ในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ แต่แท้จริงแล้วพวกเขาเหล่านี้ถูกควบคุมโดยไม่ทันได้รู้สึกตัว สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต จนกระทั่งมนุษย์ละเลย

การตั้งคำถามต่อชีวิตของตนเอง แท้ที่จริงแล้วพวกเขาเกิดมาเพื่ออะไร และควรดำรงอยู่อย่างไรจึงจะมีคุณค่าและมีความหมาย

อย่างไรก็ตามคนอีกจำนวนหนึ่ง เริ่มตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้ปฏิเสธกฎเกณฑ์ทางสังคม พยายามตั้งคำถามต่อความถูกต้องและความชอบธรรมที่สังคมได้มอบให้ เพื่อแสวงหาสาระดีและเป้าหมายของชีวิตมนุษย์แท้จริงควรเป็นเช่นไร สภาพดังกล่าวสะท้อนอยู่ในแนวคิดของปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) นักอัตถิภาวนิยมโดยทั่วไปนิยมใช้ศิลปะทุกอย่างที่ตนถนัด เพื่อแสดงความคิดปรัชญาของตน ความคิดปรัชญาของลัทธินี้มีใช้น้อยแพร่อยู่ในนวนิยาย เรื่องสั้น บทกวี บทละคร ฯลฯ (กิริติ, 2522ก) ด้วยเหตุนี้นักปรัชญาลัทธินี้จึงมักสอดแทรกแนวความคิดทางปรัชญาของตน บรรจุนำไว้ในผลงานประพันธ์ประเภทต่างๆ เพื่อชี้ให้เห็นแนวความคิดทางปรัชญา ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของมนุษย์ มากกว่าการยึดถือหลักการหรือทฤษฎีที่ตายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานประพันธ์ของอัลแบร์ กามูส์

สำหรับอัลแบร์ กามูส์ บิดาแห่งปรัชญาว่าด้วยความไร้สาระ (Absurdity) และนักวรรณกรรมสมัยใหม่ชาวฝรั่งเศส ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในปี ค.ศ. 1957 ถูกจัดให้แก่นักปรัชญาอัตถิภาวนิยม และปฏิเสธมาโดยตลอดว่าตนเองไม่ใช่สำนักอัตถิภาวนิยม กามูส์ไม่ได้สร้างสรรค์ผลงานหรือตำราทางปรัชญาอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับนักปรัชญาคนอื่น ๆ ในทางตรงกันข้ามกลับต่อต้านแนวความคิดทางปรัชญาที่เป็นระบบตายตัว และปฏิเสธความเป็นนักปรัชญามาโดยตลอด ดังที่ กามูส์กล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่ใช่สำนักปรัชญาและไม่เคยอ้างว่าเป็นเลย” (Camus, 1950 อ้างถึงใน กิริติ, 2522ข) ดังนั้นกามูส์จึงไม่นิยมถ่ายทอดแนวความคิดทางปรัชญาที่เป็นระบบ ตามกระบวนการทางปรัชญา ในขณะที่เดียวกันกลับให้ความสำคัญ และคลุกคลีอยู่กับแนวคิดของวรรณกรรมมากกว่าโลกของนักปรัชญา และถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการสร้างผลงานของเขา

ที่มีลักษณะแตกต่างจากนักปรัชญาโดยทั่วไป ด้วยการสอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิต (Way of life) ที่สอดคล้องกับแนวคิดทางจริยศาสตร์ ลงในงานวรรณกรรมประเภทต่างๆ

กามูส์ปรากฏรูปร่างการต่อต้านที่ลำบากในทางศิลปะ สำหรับกามูส์งานวรรณกรรม มิได้แยกตัวมันเองออกจากผู้ประพันธ์ และมันไม่รอดพ้นจากความไร้เหตุผลของอัตถิภาวะ (Hassan, 1982) ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมของกามูส์ จึงไม่เป็นอิสระจากวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม และเป็นเสมือนภาพที่สะท้อนให้เห็น การดำเนินชีวิตของผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าว ภายใต้บริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรมของกามูส์ จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้อ่าน ได้เห็นภาพพฤติกรรมและการตัดสินใจของตัวละคร ที่ต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวรรณกรรมประเภทนวนิยาย ซึ่งสะท้อนประสบการณ์และทัศนะต่างๆ ของกามูส์ ผ่านความประพจน์และพฤติกรรมต่างๆ ของตัวละครที่ปรากฏในนวนิยาย เพื่อชี้ให้เห็นเหตุผลที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของตัวละคร ได้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา ด้วยพยายามแสวงหาคคุณค่าและความหมายของชีวิต เพื่อชี้ให้เห็นว่าเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ควรมีลักษณะเช่นไร มนุษย์ควรดำเนินชีวิตอย่างไรเพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิต

นอกจากนี้กามูส์ยังวิพากษ์วิจารณ์แนวความคิดทางจริยศาสตร์ดั้งเดิมของสังคม ที่พยายามกำหนดเป้าหมายของชีวิตไว้อย่างตายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามความเชื่อทางศาสนาคริสต์ และบรรทัดฐานทางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว ด้วยตระหนักว่าตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม จึงพร้อมจะตั้งคำถามต่อระบบกฎเกณฑ์ (Roles) อันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ในการกำหนดเป้าหมายของตนเองนั้น มีความชอบธรรมมากน้อยเพียงใด ดังที่ กามูส์ให้ทัศนะว่า “การขบถทำให้ชีวิตมีคุณค่า แม้จะกระจายตลอดทั้งชีวิต และการขบถคืนศักดิ์ศรีให้แก่ชีวิต” (Camus,

1955) ซึ่งไม่ใช่เป็นการชักนำให้บุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงแนวความคิดที่มีอยู่ แล้วหันมาศรัทธาหรือเชื่อมั่นต่อแนวคิดทางจริยศาสตร์ในทัศนะของเขา แต่เป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่จะใช้จัดระเบียบ และกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ให้รัดกุมยิ่งขึ้น เรื่องใดก็ใช้ต่อไป เรื่องใดไม่คิดก็ต้องแก้ไขปรับปรุง ดังที่ กามูส์กล่าวว่า “สิ่งใดที่ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นจริง ข้าพเจ้าจะต้องรักษาไว้ สิ่งใดที่ปรากฏชัดต่อข้าพเจ้า แม้ว่าข้าพเจ้าจะคัดค้าน แต่ข้าพเจ้าจะสนับสนุน” (Camus, 1955) เนื่องจากต้องการเน้นย้ำเพื่อนมนุษย์ ให้ตระหนักและตั้งคำถามต่อสิ่งเหล่านี้ มากกว่าการใช้ชีวิตอย่างไม่ลืมหูลืมตา เพื่อบรรลุสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (self-realization)

ผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ ผ่านงานวรรณกรรมประเภทนวนิยาย เพื่อเป็นตัวอย่างหรือทางเลือกหนึ่งสำหรับมนุษย์ ให้ตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของชีวิต ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมภายใต้กรอบทางความคิดและแนวคิดทางจริยศาสตร์ของสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ ผ่านงานวรรณกรรมประเภทนวนิยาย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะ ในประเด็นเรื่องเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ ผ่านวรรณกรรมประเภทนวนิยาย ซึ่งประกอบด้วยนวนิยายเรื่อง ความตายอันแสนสุข (La Mort heureuse) คนนอก (L'Étranger) เป็นผลงานสำคัญในช่วงแรก สะท้อนให้เห็นแนวความคิดที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล และนวนิยายเรื่อง กาวีบีตี (La Peste) มนุษย์สองหน้า (La Chute) และมนุษย์คนแรก (Le Premier Homme) เป็นตัวแทนผลงานในช่วงหลังของกามูส์ สะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการทางความคิดที่ให้ความสำคัญ

กับสังคมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนศึกษาเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยการตีความข้อมูล (Interpretation) และนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis Description) เพื่อชี้ให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับ เป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์

2. การศึกษาเกี่ยวกับเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ เป็นปัญหาสำคัญในทางจริยศาสตร์ ดังนั้นเพื่อความเข้าใจเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ ผู้วิจัยจึงใช้ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ คือ 1) สุขนิยม (Hedonism) ประกอบด้วย สุขนิยมแบบอัตนิยม (Egoistic Hedonism) และสุขนิยมแบบสากล (Universal Hedonism) 2) อสุขนิยม (Non-Hedonism) ประกอบด้วย ปัญญานิยม (Intellectualism) และ วิมุตินิยม (Salvationism) 3) จริยศาสตร์ของศาสนาคริสต์ (Christian Ethics) 4) ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของชีวิตมนุษย์

3. อภิปรายผลการศึกษา

4. สรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

สำหรับเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของ กามูส์ ได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว กามูส์พยายามตั้งคำถามต่อกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม มีความชอบธรรมต่อชีวิตมนุษย์มากน้อยเพียงไร ดังนั้นในวรรณกรรมของอัลแบร์ กามูส์ จึงสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของตัวละคร ในส่วนที่เป็นตัวแทนแนวความคิดของเขา พยายามแสวงหาคูณค่าและ

ความหมายของชีวิต ซึ่งนำมาสู่บทสรุปแนวความคิดของกามูส์ที่ว่า เราควรแสวงหาอะไรให้แก่ชีวิต และสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางนี้ได้อย่างไร

1. ความสุขเป็นเป้าหมายของชีวิต

จากการพิจารณาตัวละครเอกในวรรณกรรมของ กามูส์ สะท้อนให้เห็นภาพวิถีชีวิตของตัวละครที่ต้องการแสวงหาความสุขให้แก่ชีวิต ซึ่งให้เห็นแนวคิดของกามูส์ที่เชื่อว่า ความสุขเป็นเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ ดังที่ กามูส์กล่าวว่า “ดูเหมือนหน้าที่ของมนุษย์เราประการเดียวก็คือ ดำรงชีวิตอยู่และมีความสุข” (กามู, 2549ก) จากคำกล่าวนี้ ประจักษ์ชัดว่าสำหรับกามูส์ความเป็นมนุษย์ (Existence) จะต้องดำรงอยู่ (Exist) ก่อนเป็นลำดับแรก ในขณะที่เดียวกันการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์จะต้องมีความสุข ดังนั้นมนุษย์ในขณะที่มีชีวิตจะต้องแสวงหาความสุขให้แก่ชีวิต

สำหรับเป้าหมายของชีวิตในทัศนะของกามูส์ เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละคน ที่จะแสวงหาคูณค่าและความหมายให้แก่ชีวิต เนื่องจากกามูส์เชื่อว่าความจริงมีลักษณะอัตวิสัย (Subjective) มนุษย์จึงมีพื้นฐานความจริงที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีเป้าหมายของชีวิตที่สำเร็จรูปตายตัวสำหรับมนุษย์ เช่นเดียวกับเป้าหมายของชีวิตดังที่สังคมและความเชื่อทางศาสนาต้องการเมื่อเป้าหมายของชีวิตเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ดังนั้นมนุษย์ต้องแสวงหาคูณค่าและความหมายให้แก่ตนเอง

หากพิจารณาแม้จะเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาล้วนต้องการความสุข เช่นเดียวกับในทัศนะของตัวละครที่มีทำที่สุขนิยมแบบอัตนิยม (Egoistic Hedonism) และทำที่สุขนิยมแบบสากล (Universal Hedonism) ดังที่ปรากฏในสังคม แต่มีลักษณะที่แตกต่างจากความสุขในทัศนะของกามูส์ เนื่องจากกามูส์เชื่อว่าความสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเข้าใจสภาวะของความเป็นมนุษย์ ซึ่งความสุขที่เกิดจากแรงผลักดันภายในตัวเองมีความสัมพันธ์กับภายนอก และเป็นความสุขที่มนุษย์สามารถแสวงหาได้ในโลกนี้

สอดคล้องกับความรู้สึกของแมร์โซในเรื่อง “ความตายอันแสนสุข” เมื่อแมร์โซต้องออกจากบ้านเผชิญโลก เพื่อแสวงหาความสุขในแบบฉบับของตนเอง ที่แตกต่างจากซาเกรตส์ ตลอดจนสามสาวแห่งบ้านเผชิญโลก ด้วยการเผชิญหน้ากับชะตากรรมของตนเอง และเพื่อความสุขที่กำลังรอคอยให้ตัวเขาค้นหา ภายใต้อะเสรีภาพและความรับผิดชอบ ความสุขจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาได้ในวิถีของมนุษย์ ดังที่แมร์โซกล่าวต่อลาเธอรินในประเด็นนี้ว่า “จะอธิบายให้เธอฟังอย่างไรดีนะ หากฉันมีความสุขก็เพราะความสำนึกผิดของตัวเอง ฉันจำเป็นต้องจากไปและค้นหาความสันโดษที่ฉันสามารถเผชิญหน้ากับตัวเอง กับสิ่งที่จำต้องเผชิญ สิ่งที่เป็นแสงสว่างและสิ่งที่เป็นน้ำตา... ไซ้ ฉันมีความสุขเท่าที่มนุษย์เราพึงมีได้” (กามู, 2549ก)

ด้วยเข้าใจสภาวะของมนุษย์และโลก อันเป็นความสุขจากการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ภายใต้อุดมการณ์ที่มนุษย์กำลังเผชิญหน้าอยู่ทุกขณะของชีวิต ซึ่งสะท้อนแนวความคิดของกามูส์ที่ปฏิเสธความสุขในโลกหน้าหรือโลกหลังความตายตามความเชื่อของศาสนาคริสต์ (Christianity) ดังที่กามูส์กล่าวว่า “มนุษย์เป็นเป้าหมายของตัวเอง และเขาเป็นเป้าหมายของตัวเองเท่านั้น ถ้าเขามีความมุ่งหมายไปยังบางสิ่ง เป้าหมายควรอยู่ในชีวิตนี้” (Camus, 1955)

2. บ่อเกิดของความสุข

สำหรับกามูส์เชื่อว่าบ่อเกิดของความสุขมาจาก 2 ทาง คือ สุขทางจิตใจ และความสุขทางร่างกาย สำหรับความสุขทางจิตใจเป็นความสุขที่เกิดจากภายใน ด้วยเข้าใจสภาวะของโลกและชีวิต ที่เต็มไปด้วยความไร้สาระ ดังนั้นทุกอย่างล้วนเป็นไปได้เสมอ เมื่อตระหนักได้เช่นนี้ย่อมทำให้มนุษย์มีความสุข ในขณะที่เดียวกันความสุขภายในมีส่วนผลักดัน ให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมา เพื่อแสวงหาความสุขทางร่างกาย ในท้ายที่สุดนำไปสู่บทสรุปของความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายที่มีต่อจิตใจ ดังนั้นความสุขจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อความรู้สึกทางใจและร่างกายมีความสัมพันธ์

กัน กล่าวคือ เมื่อจิตใจรู้สึกปรารถนาสิ่งใด และสะท้อนผ่านการกระทำ ด้วยการตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ดังเห็นได้อย่างชัดเจนผ่านพฤติกรรมของแมร์โซในเรื่อง “คนนอก” เขาไม่เคยปิดบังความรู้สึกที่แท้จริงของตนเอง และกระทำทุกอย่างตามความปรารถนาของตนเองอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้แมร์โซจึงรู้สึกเป็นสุขเมื่อจะต้องถูกประหารชีวิต เพราะเขาได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและความหมายแล้ว

นอกจากนี้กามูส์ยังสะท้อนให้เห็นความคิดที่ว่านี้ได้อย่างชัดเจน ผ่านตัวละครอย่างแอร์แนสในเรื่อง “มนุษย์คนแรก” ซึ่งกามูส์ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกทางจิตใจและร่างกายของมนุษย์ได้อย่างชัดเจน ดังในเรื่องบรรยายว่า “อย่างไรก็ตาม แอร์แนสมักพาลานไปเที่ยวกับเขาเสมอ ผลกำลังของเขาซึ่งไม่อาจแสดงออกได้ด้วยคำพูด หรือด้วยความสัมพันธ์อันซับซ้อนของชีวิตสังคม จึงแสดงออกทางกาย และทางความรู้สึก” (กามู, 2541)

จากการพิจารณาตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครชี้ให้เห็นมนุษย์ในทัศนะของกามูส์ ซึ่งเป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่ง ย่อมมีความปรารถนาความสุขทางร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสุขนิยมแบบอัตนิยม แต่มีความแตกต่างจากทัศนะของกามูส์ คือ กามูส์ไม่สนับสนุนให้มนุษย์แสวงหาความสุขทางร่างกาย จนเกินขอบเขตของร่างกาย ดังนั้นความสุขของกามูส์จึงไม่ใช่ความสุขที่เกิดจากความเพลิดเพลิน (Pleasure) ตามแนวคิดของนักปรัชญาสุขนิยม (Hedonism)

ดังที่ Doubrovsky (1962) กล่าวในประเด็นนี้ว่า “กามูส์ห่างไกลจากนักคิดในขอบเขตของความเพลิดเพลินของตัวเอง หรือนักสุขนิยม (hedonistic)” ด้วยเหตุนี้ในทัศนะของกามูส์ จึงให้ความสำคัญกับความสุขทางด้านจิตใจมากกว่าทางด้านร่างกาย เพราะความสุขทางด้านจิตใจมีความมั่นคง และแน่นอนกว่าความสุขทางร่างกาย เนื่องจากในบางครั้งความสุขที่เกิดจากจิตใจ มีสถานภาพอยู่เหนือความสุขทางร่างกาย

นอกจากนี้ในทัศนะของกามูส์ ความสุขมีความสัมพันธ์กับการเลือกของมนุษย์ ในการสร้างคุณค่าและความหมายของชีวิต ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์กำลังเผชิญหน้าอยู่ ดังนั้นความสุขจึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่ทำให้เราต้องตัดสินใจเลือกอย่างมีสติ ดังที่กามูส์กล่าวถึงแมร์โซในเรื่อง “ความตายอันแสนสุข” ไว้ว่า “แต่กระนั้นเขาก็รู้ว่าความสุขมักจะผูกพันอยู่ในใจคนที่เกียจคร้าน และอ่อนแอเท่านั้น ความสุขบังคับให้มีการเลือกเฟ้น และในการเลือกนั้นจำต้องมีความตั้งใจที่สอดคล้องต้องกันด้วยรวมทั้งความมีสติ” (กามู, 2549ก)

เนื่องจากในการเลือกแต่ละครั้งเป็นการยืนยันคุณค่าของชีวิต ภายใต้เงื่อนไขแห่งความสุข ด้วยเหตุนี้การที่มนุษย์เลือกความสุขให้แก่ตนเองจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง สอดคล้องดังในเรื่อง “กาพิวบิตี” หมอริเออซ์กล่าวกับร็องแบร์ตในประเด็นนี้ว่า “...การเลือกเอาความสุขนั้นไม่มีอะไรต้องละอาย” (กามู, 2549ข) ดังนั้นความสุขจึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญ ทำให้มนุษย์ต้องตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่างๆ

3. ประเภทของความสุข

สำหรับกามูส์เมื่อมนุษย์ได้ตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ย่อมเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นก่อให้เกิดความสุขแก่ตนเอง และพร้อมจะให้คุณค่าแก่สิ่งๆ ที่ตนเองได้เลือกไม่ว่าจะเป็นความสุขที่ยาวนานหรือสั้นมากเพียงใด หากเป็นความสุขที่แท้จริง ย่อมเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาสำหรับมนุษย์ ในทางตรงกันข้ามหากความสุขที่ได้รับไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่าสำหรับชีวิตมนุษย์เช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ความสุขที่มนุษย์พึงแสวงหา นั้น ต้องเป็นความสุขที่มีคุณภาพ (Quality) มากกว่าความสุขที่มากด้วยปริมาณ (Quantity) ดังที่กามูส์สะท้อนแนวความคิดที่ว่ามี ในเรื่อง “ความตายอันแสนสุข” แมร์โซกล่าวในประเด็นนี้ว่า “สิ่งที่สำคัญสำหรับฉันก็คือ ความสุขแบบที่มีคุณภาพ ฉันอาจล้มรสความสุขได้ ก็ต่อเมื่อต้องประจันพันตัวกับฝ่ายตรงข้ามอย่างรุนแรง...” (กามู,

2549ก) จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง เป็นการสนทนาระหว่างแมร์โซและคาเธอริน กามูส์ชี้ให้เห็นเหตุผลที่แมร์โซต้องออกไปจากบ้านเผชิญโลกต่างๆ ที่ตัวเขามีความสุขที่นี่ ซึ่งความสุขที่แมร์โซต้องการนั้น ไม่ใช่ปริมาณความสุขที่ได้รับ แต่แมร์โซปรารถนาความสุขที่มีคุณภาพ และเป็นความสุขที่แท้จริง

4. เป้าหมายของชีวิตระดับปัจเจก

จากการศึกษาพบว่า เป้าหมายของชีวิตในทัศนะของกามูส์ คือ ความสุข (Happiness) ดังนั้นจึงเกิดคำถามตามมาว่า มนุษย์ควรจะใช้ชีวิตอย่างไร เพื่อให้ตนเองนั้นมีความสุขในชีวิต ซึ่งความสุขตามแนวคิดของกามูส์มีลักษณะที่พิเศษ และมีความแตกต่างจากความสุขในทัศนะของลัทธิสุขนิยม (Hedonism) เนื่องจากความสุขในทัศนะของกามูส์จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจสภาวะของโลกและชีวิตว่าเป็นเช่นไร ด้วยเหตุนี้เป้าหมายของชีวิตมนุษย์ระดับปัจเจก จึงมีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขต่างๆ คือ

4.1 ความสุขกับความไร้สาระ

ในทัศนะของกามูส์มนุษย์จะมีความสุขได้ ก็ต่อเมื่อตระหนักว่า โลกและชีวิตเต็มไปด้วยความไร้สาระ (Absurdity) เพราะความไร้สาระเป็นจุดเริ่มต้นในการแสวงหาค่าและความหมายของชีวิต เมื่อตระหนักได้เช่นนี้มนุษย์ย่อมปรารถนาจะมีชีวิตอยู่ภายใต้ความไร้สาระ มากกว่าการยอมจำนนด้วยการฆ่าตัวตาย (Suicide) สำหรับกามูส์เมื่อมนุษย์ตระหนักถึงความไร้สาระ มนุษย์ย่อมปราศจากที่พึ่ง ด้วยเหตุนี้มนุษย์จะต้องขบถต่อวิถีชีวิตเดิมๆ หลีกหนีจากความซ้ำซากจำเจของชีวิต ด้วยความพยายามแสวงหาค่าและความหมายของชีวิตในวิถีทางของตนเอง ดังในเรื่อง “กาพิวบิตี” ภายหลังจากที่ริเออซ์ได้ปฏิเสธให้ความช่วยเหลือร็องแบร์ต ให้ออกจากเมืองตามคำขอของเขา หมอได้ตระหนักถึงความเลือนลอย ที่ร็องแบร์ตกล่าวหาตัวเขา ด้วยการเข้าใจความเลือนลอยของกาพิวโรค และค้นพบความจริงที่ว่าตัวเขาต้องสู้กับความไร้สาระ

ของเชื้ออหิวาโรค แม้จะรู้ว่าไม่สามารถเอาชนะเชื้อร้ายนี้
ได้ก็ตาม

สิ่งที่ กามูส์บรรยายความรู้สึกของริเออซ์ไว้ว่า “...
การต่อสู้อันเฝ้าตลอดประเภทนี้ ระหว่างความสุขของ
มนุษย์ แต่ละคนกับความเลือนลางของกาฬโรคที่
ประกอบกันเข้า เป็นชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของผู้คน
ในเมืองเรา ตลอดในช่วงเวลาอันยาวนานนี้” (กามู, 2549
ข) เนื่องจากในทัศนะของกามูส์ ความไร้สาระเป็นจุดเริ่มต้น
ของการแสวงหาคคุณค่าและความหมายของชีวิต และใน
ที่สุดมนุษย์ก็พบพานกับความสุขที่พวกเขาปรารถนา
ด้วยพบว่าความสุขและความไร้สาระของโลกและชีวิต
เป็นภาวะเดียวกัน ดังนั้นตัวละครในวรรณกรรมของ
กามูส์จึงพร้อมดำเนินชีวิต ภายใต้อำนาจไร้สาระด้วยการ
ยอมรับความจริง และพยายามแสวงหาความสุข
ภายใต้อำนาจไร้สาระของโลกและชีวิต

4.2 ความสุขกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

สำหรับกามูส์ความสุขกับสิ่งแวดล้อมตาม
ธรรมชาติเป็นภาวะเดียวกัน แม้ว่าธรรมชาติจะมี
อิทธิพลต่อวิถีชีวิตทั้งด้านบวก (Positive) และด้านลบ
(Negative) แต่อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติไม่ได้เจาะจงจะ
ลงโทษหรือให้รางวัลแก่ผู้ใด เพราะโลกมีกฎเกณฑ์ของ
มันที่ตายตัว ในขณะที่มนุษย์ไม่อาจจะรู้ล่วงหน้าได้
เมื่อมนุษย์เข้าใจความจริงของโลกและธรรมชาติ มนุษย์
ย่อมเห็นว่าตัวเขาสามารถดำรงอยู่กับธรรมชาติได้อย่าง
มีความสุข โดยไม่จำเป็นต้องมีทรัพย์สินเงินทองเป็น
จำนวนมาก เพราะความสุขที่ธรรมชาติมอบให้นั้น
เปรียบเสมือนทรัพย์สินสมบัติ ที่ก่อให้เกิดความสุขแก่
มนุษย์อย่างไม่มียวันหมดสิ้น แต่ในทางตรงกันข้าม
สำหรับความร่ำรวยของมนุษย์นั้นมียวันที่ดับสูญ ส่วน
คนที่มีความสุขกับธรรมชาติ ไม่ต้องย่ำแย่กว่าความสุข
ของเขาจะมีวันหมดสิ้น

ดังในเรื่อง “มนุษย์คนแรก” กามูส์สะท้อนความคิด
ที่ว่านี้ ผ่านความรู้สึกของฌาคส์และบรรดาเพื่อนที่
ยากไร้ของเขาไว้ว่า “พวกเขาเป็นเจ้าของชีวิตและเป็นเจ้า
ห้องทะเล เช่นเดียวกับพวกขุนนางซึ่งมั่นใจในความ

ร่ำรวยไร้ขีดจำกัด ได้พำพลาญความหิวโหยอ้อ่าที่
โลกนี้ประทานให้อย่างไม่แยแส” (กามู, 2541) ดังนั้น
เมื่อมนุษย์เข้าใจความจริงที่ว่านี้ มนุษย์ย่อมค้นพบ
ความสุขภายใต้สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะมนุษย์
และโลกเป็นสิ่งเดียวกัน ดังนั้นเมื่อมนุษย์ใช้ชีวิตอย่าง
กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ มนุษย์ย่อม
ได้รับความสุขทุกขณะของชีวิต

4.3 ความสุขกับเสรีภาพ

ตามความเชื่อของกามูส์ มนุษย์มีเสรีภาพ
(Freedom) และความรับผิดชอบ (Responsibility) อยู่ใน
ตัวเอง ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงพร้อมที่จะแสวงหา
ความหมายให้แก่ชีวิตของตนเอง ภายใต้อำนาจที่
ตัวเขาดำรงอยู่ทุกขณะของชีวิต เป็นที่น่าสังเกตว่าใน
แง่มุมหนึ่งวรรณกรรมของกามูส์ สะท้อนให้เห็นวิถี
ชีวิตของผู้คนร่วมสมัยต่างสูญเสียเสรีภาพ ทั้งที่พวกเขา
เหล่านั้นรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว คนเหล่านี้จึงยอม
สูญเสียตัวเอง หรือพยายามฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหา
สำหรับกามูส์กลับมองว่ามนุษย์ที่ดำรงอยู่ด้วยความหวัง
เท่านั้น จึงจะเชื่อว่าตนเองมีเสรีภาพ ภายใต้อำนาจ
สถานการณ์ที่ทุกข์ยาก ดังที่ กามูส์กล่าวว่า “มีแต่บุคคล
ที่มีชีวิตอยู่ด้วยความหวังเท่านั้นหรือที่กังวลเรื่อง
เสรีภาพและอิสรภาพ” (กามู, 2549ก)

ดังนั้นเสรีภาพจึงไม่ใช่สิ่งอื่นใด หากแต่เป็น
สภาวะของความเป็นมนุษย์แต่ละคน ที่จะสร้างตนเอง
ขึ้นมาบนโลกที่ไร้สาระ เพื่อให้คนอื่น ๆ รู้ว่าตัวเรานั้น
ดำรงอยู่บนโลกนี้ในฐานะอะไร มีตัวตนอยู่บนโลกที่ไร้
เหตุผลนี้หรือไม่ ดังนั้นชะตาชีวิตจึงเป็นเรื่องที่แต่ละ
บุคคล จะเป็นผู้กำหนดและให้คุณค่าด้วยตัวเอง ภายใต้อำนาจ
เงื่อนไขของการเลือกอย่างเสรี และพร้อมจะรับผิดชอบ
ต่อสิ่งที่ตนเองได้เลือกอย่างภาคภูมิใจ ดังในเรื่อง “ความ
ตายอันแสนสุข” แมร์โซกล่าวต่อคาเชอรินในประเด็น
นี้ว่า “อย่าได้ยอมแพ้เลยนะ คาเชอริน เธอมีหลายสิ่งใน
ตัวเธอ และสิ่งที่เลิศที่สุดก็คือ การรู้จักมีความสุข

อย่าได้รอคอยชีวิตจากผู้ชายเท่านั้น ด้วยเหตุนี้แหละที่ผู้หญิงจำนวนมากเข้าใจผิด แต่จงค้นหาชีวิตด้วยตัวของเธอเอง” (กามู, 2549ก) ดังนั้นเสรีภาพและความสุขจึงเป็นภาวะเดียวกัน เมื่อมนุษย์ค้นพบเสรีภาพของตนเอง เขาย่อมพบกับความสุขทุกขณะในการดำเนินชีวิต

4.4 ความสุขกับเวลา

สำหรับกามูส์เชื่อว่าชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์อยู่กับเวลา (Time) ดังนั้นเวลาจึงมีอิทธิพลต่อการกำหนดคุณค่าและความสุขของชีวิตมนุษย์ ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ ในขณะที่กรอบของเวลาจะยาวหรือสั้นขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล จะมีความผูกพันกับเวลาของตัวเองมากน้อยเพียงใด ดังนั้นเวลาในทัศนะของกามูส์จึงเป็นเวลาที่ เป็นของแต่ละบุคคล ในขณะที่ดำรงอยู่บนโลกนี้ เพื่อกำหนดความทุกข์หรือความสุขที่แท้จริงให้แก่ชีวิตของตนเอง ในทัศนะของกามูส์มนุษย์จะมีความสุขได้ ก็ต่อเมื่อมีเวลาเป็นของตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้มนุษย์ได้มีโอกาสตระหนักถึงวิถีชีวิตของตนเอง และเป็นอิสระจากพันธนาการต่างๆ ดังที่ กามูส์กล่าวว่า “การดำรงชีวิตนั้นต้องการเวลาเช่นเดียวกับการเสพและสร้างงานศิลปะทุกชิ้นอัน ชีวิตเรียกร้องให้คนเราคิดใคร่ครวญถึงมัน” (กามู, 2549ก)

ด้วยเหตุนี้กามูส์จึงเชื่อว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น จำเป็นต้องมีเวลาให้กับตนเอง เหมือนการสร้างงานศิลปะ เพื่อมีเวลาในการไตร่ตรองชีวิตของตนเองอย่างรอบด้าน เช่นเดียวกับการสร้างงานศิลปะ ที่ต้องคอยหาจุดบกพร่องของงาน ก่อนที่จะนำงานออกมาแสดง เมื่อมนุษย์เข้าใจกรอบของเวลาที่ตัวเขาใช้ชีวิตอยู่ เขาจะพบว่าเวลากับความสุขนั้นเป็นภาวะเดียวกัน ดังนั้นมนุษย์ต้องเรียนรู้และใช้ชีวิตให้กลมกลืนกับเวลาของตนเอง ด้วยการจัดสรรเวลาในขณะที่ตัวเขานั้นมีชีวิตอยู่ ในท้ายที่สุดมนุษย์ก็จะค้นพบความสุขของชีวิตภายใต้เวลาที่ตัวเขากำลังเผชิญหน้าอยู่ทุกขณะของชีวิต

4.5 ความสุขกับความตาย

ในทัศนะของกามูส์การที่มนุษย์หวาดกลัวต่อความตาย (Dead) เนื่องจากมนุษย์ไม่ตระหนักว่าความตายนั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ในขณะที่มนุษย์ไม่สามารถหลบหนีได้ เพราะความตายอยู่ในตัวของมนุษย์ ดังในเรื่อง “มนุษย์สองหน้า” กลามือ่งซ็องกล่าวไว้ว่า “แต่แม้จะสงบอารมณ์ลงได้บ้าง ความตายก็ยังเวียนวนอยู่ใกล้ๆ เพียงผม และตื้นขึ้นมาพร้อมกับผมทุกเช้า” (กามู, 2543) ด้วยเหตุนี้ความตายจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ เพราะมีความสัมพันธ์และเป็นกรอบของเวลา ในการแสวงหาความสุขของชีวิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นเป้าหมายของชีวิต เนื่องจากทุกคนเกิดมาจะต้องตาย

สำหรับกามูส์เชื่อว่าชีวิตของมนุษย์ต้องสิ้นสุดลงเมื่อตัวเขาต้องตายไปจากโลก คุณค่าและความหมายของตัวเขาก็พลอยสิ้นสุดลงไปด้วย แนวคิดที่ว่านี้สะท้อนให้เห็นจากประสบการณ์ของกามูส์ ที่ผ่านห้วงเวลาแห่งความตาย และประสบการณ์ภายใต้สงครามที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้เขาตระหนักว่าขอบเขตของเวลา ในการแสวงหาความหมายของชีวิตมนุษย์ต้องหมดลง เมื่อเวลาแห่งความตายก็ปิดฉากเข้ามา ดังนั้นชีวิตมนุษย์ทุกๆ คนจึงดำเนินไปสู่ความตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่ กามูส์กล่าวว่า “เป้าหมายของทุกสิ่งคือความตาย เรารู้เหมือนกันว่าความตายเป็นเป้าหมายของทุกๆ สิ่ง ความตายเป็นสุสานของชาวยุโรปเป็นจำนวนมาก สิ่งที่ครอบงำท่ามกลางพวกเราคือความน่ากลัว” (Camus, 1955)

ด้วยเหตุนี้ชีวิตจึงไม่สามารถแยกออกจากความตายได้ การที่มนุษย์รู้สึกหวาดกลัวและตระหนกต่อความตายเท่ากับเกรงกลัวต่อการมีชีวิต เมื่อเป็นเช่นนั้นมนุษย์ย่อมพบแต่ความทุกข์ ด้วยคิดว่าตนเองนั้นต้องตายไม่วันใดวันหนึ่ง ย่อมทำให้มนุษย์ปราศจากเรี่ยวแรงที่จะต่อสู้กับปัญหาต่อไป ดังนั้นการใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ดูเหมือนจะไร้ความหมาย เพราะในที่สุดตัวเขาก็ต้องตาย ดังนั้นในวรรณกรรมของกามูส์จึงชี้ให้เห็นแนวความคิดของเขา พยายามตอบคำถามต่อปัญหาที่ว่า มนุษย์จะตายอย่างไรจึงจะมีความสุข

จากวรรณกรรมของกามูส์นำไปสู่คำตอบที่ว่า ความสุขกับความตายเป็นภาวะเดียวกัน ที่ดำรงอยู่ในทุกขณะของชีวิตมนุษย์ เมื่อมนุษย์ตระหนักได้ว่าตัวเขานั้นต้องตาย เขาย่อมพร้อมที่จะแสวงหาคุณค่าและความหมายของชีวิตต่อไป จนกว่าความตายจะกีดกันมากับเวลา อันเป็นกรอบแห่งการสิ้นสุดการมีชีวิตอยู่บนโลกนี้ เมื่อมนุษย์เข้าใจสัจธรรมของความจริงที่ว่านี้ เขาย่อมพบกับความสุขภายใต้สถานการณ์ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ โดยปราศจากปฏิกิริยาต่อต้านความตาย และพร้อมที่จะตายอย่างมีความสุข

ดังในเรื่อง “คนนอก” กามูส์สะท้อนความรู้สึกของเมอโซ ที่มีความสุขเมื่อใกล้ถึงวันประหารชีวิต แม้ว่าก่อนหน้านี้เขาจะรู้สึกหวาดกลัวต่อความตาย แต่ครั้งเมื่อเมอโซตระหนักถึงความจริงของชีวิตที่ว่า ท้ายที่สุดวันหนึ่งตัวเขาก็ต้องตาย ดังนั้นเขาจึงพยายามใช้ชีวิตที่เหลืออยู่หรือคอยการประหารชีวิต ภายใต้ความตายที่อยู่ตรงหน้าอย่างมีความสุข ดังที่เขากล่าวว่า “ฉันไม่ปฏิเสธที่จะรับรู้ว่าความตายเมื่ออายุสามสิบปีหรือตายเมื่ออายุหกสิบปีนั้น มันไม่ต่างกันมากนัก เพราะว่าแน่ละ ในทั้งสองกรณีนี้ ... เพราะว่าเป็นตัวฉันเองที่จะตาย ไม่ว่าจะตายเดี๋ยวนี้หรืออีกยี่สิบปีข้างหน้า” (กามู, 2549ค)

5. เป้าหมายของชีวิตในระดับสังคม

ในวรรณกรรมของกามูส์นอกจากพยายามตั้งคำถามต่อความสุขของตัวเอง อันเกิดจากความเข้าใจสภาพความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน กามูส์ยังเห็นว่ามนุษย์เป็นผู้ดำรงอยู่บนโลก (Being in the world) ร่วมกับเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ ดังนั้นจึงเกิดคำถามตามมาว่ามนุษย์ควรจะใช้ชีวิตอย่างไร เพื่อให้ตนเองและเพื่อนมนุษย์ในสังคมมีความสุข ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ดำรงอยู่ทุกขณะของชีวิต ด้วยเหตุนี้เป้าหมายของชีวิตมนุษย์ระดับปัจเจก จึงพัฒนาไปสู่เป้าหมายของชีวิตมนุษย์ระดับสังคม ภายใต้ความสัมพันธ์ที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อสังคมและเพื่อนมนุษย์

5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม

ในทัศนะของกามูส์มองว่า บริบททางสังคมภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น เต็มไปด้วยสงคราม (War) และการกดขี่ (Oppression) กามูส์เชื่อว่าหากสังคมเต็มไปด้วยอยุติธรรม (Injustice) มนุษย์ย่อมไม่มีเสรีภาพในการแสวงหาความสุขให้แก่ชีวิต ดังนั้นความยุติธรรม (Justice) จึงเป็นปัญหาสำคัญที่พบในงานวรรณกรรมของกามูส์ เนื่องจากอิทธิพลจากประสบการณ์ที่ตัวเขา เคยใช้ชีวิตอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส ต้องพบกับภาพการกดขี่ที่เกิดขึ้นในสังคม ประกอบกับเหตุการณ์ภาวะสงครามที่เกิดขึ้น ภายใต้ยุคสมัยที่ตัวเขาดำรงอยู่ ดังนั้นความยุติธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อความสุขของมนุษย์ในระดับสังคม

อย่างไรก็ตาม จากพื้นฐานแนวความคิดทางปรัชญาของกามูส์ที่เชื่อว่า มนุษย์มีเสรีภาพและความรับผิดชอบอยู่ในตัว ดังนั้นมนุษย์จึงพร้อมที่จะขบถต่อความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น กามูส์เชื่อว่าไม่มีสิ่งใดที่มนุษย์ไม่สามารถปฏิเสธได้ ดังนั้นภัยสงครามและการกดขี่ เมื่อก่อให้เกิดความทุกข์ต่อมนุษย์ ทุกคนต้องพร้อมที่จะต่อต้าน ดังในเรื่อง “กาฟวิบัติ” กามูส์ชี้ให้เห็นว่าเมื่อเกิดเชื้อกาฬโรคขึ้นในเมืองโอโรรอง อันเป็นสัญลักษณ์ของความอยุติธรรมเกิดขึ้นในสังคม ทุกคนต้องละทิ้งความสุขส่วนตัวของตนเอง ด้วยการหันมาร่วมมือกันต่อต้านการกดขี่ที่เกิดขึ้น

ดังที่ กามูส์กล่าวถึงบทบาทของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขไว้ว่า “กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขเหล่านี้ช่วยให้พี่น้องชาวเมืองเรารู้จักใช้ชีวิตในสถานการณ์แบบนี้ ... พวกเราต้องทำอะไรที่จำเป็นเพื่อต่อสู้กับมัน ทั้งนี้ก็เพราะกาฬโรคกลายเป็นหน้าที่ของคนจำนวนมากแล้ว มันได้เผยโฉมที่มันเป็นอยู่จริงๆ ออกมา นั่นคือ มันเป็นธรรมชาติของทุกคน” (กามู, 2549ข) ด้วยเหตุนี้เมื่อเกิดความอยุติธรรมเกิดขึ้น ทุกๆ คนต้องร่วมกันต่อต้าน และต้องละทิ้งความสุขส่วนตัว เพื่อรักษาความสุขสงบของทุกๆ คนในสังคม

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์

มนุษย์ในทัศนะของกามูส์เป็นคนธรรมดา ที่ดำรงอยู่บนโลกร่วมกับคนอื่น ๆ ดังนั้นจึงเกิดปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ซึ่งกามูส์พยายามค้นหาคำตอบที่ว่า มนุษย์ควรปฏิบัติอย่างไรต่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อก่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและคนอื่น ดังนั้นเป้าหมายชีวิตของกามูส์จึงมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ด้วยแสดงให้เห็นความรับผิดชอบที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ เมื่อมนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกับคนอื่น แต่ละคนจึงพร้อมจะแสวงหาความหมายและความสุขภายใต้ความสัมพันธ์ที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสุขในทัศนะของกามูส์ ที่พัฒนาจากความสุขของปัจเจกบุคคล ไปสู่ความสุขภายใต้การดำเนินชีวิตร่วมกับสมาชิกในสังคม

ด้วยเหตุนี้กามูส์จึงเสนอให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นมิตรต่อกัน หากมนุษย์มีความรักและสามัคคี มนุษย์ย่อมพบกับความสุข เพราะมิตรภาพระหว่างมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์ต้องเรียนรู้ในการดำรงชีวิตร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข และด้วยความรักที่มนุษย์มีต่อเพื่อนมนุษย์นี้เอง ที่ทำให้มนุษย์มาอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังที่ กามูส์กล่าวว่า “ความกระหายในไออุ่นมนุษย์ที่ผลักดันให้มนุษย์เข้าหาซึ่งกันและกัน” (กามู, 2549) เมื่อมนุษย์ตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่พึงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ ย่อมก่อให้เกิดภราดรภาพระหว่างมนุษย์ขึ้นในสังคม และค้นพบความสุขภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาพบว่า ตัวละครที่เป็นตัวแทนแนวความคิดของกามูส์ พยายามแสวงหาคุณค่าและความหมายให้แก่ชีวิตของตนเอง ด้วยเชื่อว่าเป้าหมายของชีวิต คือ ความสุข อันมีบ่อเกิดของความสุขมาจากความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจ สำหรับกามูส์ เชื่อว่าความสุขที่เกิดขึ้นจากภายในและภายนอกต้องมีความสัมพันธ์กัน จึงจะก่อให้เกิดความสุขแก่มนุษย์

โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพความสุขมากกว่าปริมาณของความสุข เพราะกามูส์เชื่อว่าหากมนุษย์พบกับความสุขที่แท้จริง เขาก็พร้อมที่จะตายอย่างมีความสุข ซึ่งความสุขที่แท้จริงในทัศนะของกามูส์จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจสภาวะของโลกและชีวิตว่าเป็นเช่นไร

ด้วยเหตุนี้คุณค่าและความหมายของชีวิตมนุษย์ จึงมีความสัมพันธ์กับตนเองและสังคม ซึ่งเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ระดับปัจเจก มีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขต่างๆ คือ ความไร้สาระ ถึงแหวดล้อมตามธรรมชาติ เสรีภาพ ความตาย และเวลา เมื่อตระหนักถึงความจริงที่ว่านี้ มนุษย์ก็จะพบความสุขของตนเอง ด้วยการไร้เสรีภาพและความรับผิดชอบ ในการแสวงหาคุณค่าและความหมายของชีวิตด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นความสุขที่มนุษย์พึงแสวงหาได้ทุกขณะของการดำเนินชีวิต

ในขณะที่กามูส์เห็นว่า มนุษย์เป็นผู้ดำรงอยู่บนโลกร่วมกับเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ ดังนั้นจึงเกิดคำถามตามมาว่า มนุษย์ควรจะใช้ชีวิตอย่างไร เพื่อให้ตนเองและเพื่อนมนุษย์ในสังคมมีความสุข ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ดำรงอยู่ทุกขณะของชีวิต ซึ่งความสุขระดับปัจเจกพัฒนาไปสู่ความสุขระดับสังคม อันเกิดจากการที่มนุษย์ต้องดำรงอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม ภายใต้ความสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งในทัศนะของกามูส์ความสุขในระดับสังคมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจว่าตัวเองต้องมีความสัมพันธ์กับสังคม ด้วยการต่อต้านความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นทุกรูปแบบ และมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยการใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข ภายใต้ภราดรภาพ (Fraternity) ระหว่างมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ความสุขที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจสภาวะของโลกและชีวิต โดยการใช้เสรีภาพและความรับผิดชอบของตนเอง แสวงหาความสุขภายใต้ความสัมพันธ์ที่มีต่อตนเองและสังคม ดังนั้นความสุขจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยของมนุษย์ ที่พึงแสวงหาได้ในโลกนี้

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาพบข้อสังเกต คือ มีขอบเขตในการศึกษาข้อมูลที่จำกัด ซึ่งเป็นการศึกษาผ่านงานวรรณกรรมประเภทนวนิยายเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นที่ทำการศึกษา ควรมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ในงานประพันธ์ประเภทอื่นของกามูส์ เช่น ความเรียงทางปรัชญา หรือ บทละคร

2. เพื่อเป็นการต่อยอดทางวิชาการต่อไปในอนาคต ควรศึกษาเปรียบเทียบเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์กับนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมร่วมสมัยในฝรั่งเศส เช่น ฌอง - ปอล ซาร์ตร์ (Jean - Paul Sartre) หรือ ซีมอน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir)

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้สนับสนุนทุนผู้ช่วยสอน (TA) และทุนเผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์

เอกสารอ้างอิง

กิริติ บุญเจือ. 2522ก. แก่นปรัชญายุคปัจจุบัน.

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.

กามู, อัลแบร์. 2541. มนุษย์คนแรก.

(อำพรธม โอตระกูล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สามัญชน.

กามู, อัลแบร์. 2543. มนุษย์สองหน้า.

(ตุลจันทร์, ผู้แปล). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:

สามัญชน.

กามู, อัลแบร์. 2549ก. ความตายอันแสนสุข.

(อำพรธม โอตระกูล, ผู้แปล). พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: สามัญชน.

กามู, อัลแบร์. 2549ข. กาพิวบัติ.

(ประหยัด นิชลาภานนท์, ผู้แปล).

กรุงเทพฯ: สามัญชน.

กามู, อัลแบร์. 2549ค. คนนอก.

(อำพรธม โอตระกูล, ผู้แปล). พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพฯ: สามัญชน.

Camus, A. 1955. The myth of sisyphus and other essays. (J.O. Brien, trans.). New York: Vintage Books.

Camus, A. 1962. Carnets. Paris: Gallimard. อ้างถึงใน กิริติ บุญเจือ. 2522ข. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

Doubrovsky, S. 1962. The Ethics of Albert Camus. In G. Brée (Ed.). Camus, a collection of critical essays. (pp. 70-84). Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Hassan, R. 1982. The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature. 2 nd ed. United States of America: Oxford University Press.